ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานพยายามหมิ่นประมาทผู้ตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา

Legal Issues Regarding the Attempt to Defame a Deceased Person under the Penal Code

วรรณวรางค์ ศุทธชัย[1*], ธรรมศักดิ์ เสนามิตร[2], อัจฉรา เลิศพรประสพโชค[3] และ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์[4]

Wanvarang Sudtachai[1], Thammasak Senamitr[2], Achara Lertpronparsopchok[3] and Kriangkrai Charoenthanawat[4]

[1]หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2]หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการเป็นผู้ประกอบการระหว่างประเทศ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[3]คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[4]คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[1]Bachelor of Laws, Program in Faculty of Social Sciences and Humanities, Northeastern University,

[2]Bachelor of Business Administration, Program in International Entrepreneurship, International College, Khon Kaen University

[3]Faculty of Law, Sripatum University Khon Kaen Campus

[4]Faculty of Law, Chulalongkorn University

*Corresponding author's email address: wanvarang.sud@neu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
30 พฤษภาคม 2568	24 ตุลาคม 2568	18 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงกรณีการกระทำความผิดฐานพยายามหมิ่นประมาท กรณีที่การหมิ่นประมาทได้กระทำลงไว้ ณ เวลาหนึ่งในรูปแบบของข้อมูลที่อาจถูกจัดเก็บไว้ในรูปแบบของวิทยานิพนธ์ หนังสือหรือตำรา แต่เมื่อเวลาได้ล่วงเลยไปแล้ว ข้อความนั้นได้ถูกบุคคลอื่นนำไปเผยแพร่หรือใช้ จนอาจทำให้บุคคลที่ถูกใส่ความโดยข้อความนั้นเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ซึ่งอาจเกิดขึ้นภายหลังที่ผู้ที่ถูกใส่ความหรือแม้แต่ผู้ใส่ความได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว ซึ่งกฎหมายไทยในปัจจุบันยังมิได้กำหนดมาตรการทางอาญาไว้โดยชัดแจ้ง การศึกษาทำโดยพิจารณาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาและกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับองค์ประกอบของความผิดของการหมิ่นประมาทและพยายามกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท และวิเคราะห์ให้เห็นถึงผลกระทบต่อทั้งผู้ถูกใส่ความ ทายาทของผู้ถูกใส่ความหรือแม้กระทั่งต่อทายาทของผู้ใส่ความที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือรู้เห็นถึงการใส่ความนั้นแต่อย่างใด วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของความผิดฐานหมิ่นประมาทกับหลักสิทธิมนุษยชน เสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในชื่อเสียงและศักดิ์ศรีของบุคคลตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ พร้อมทั้งพิจารณาความคุ้มครองสิทธิของผู้ตายซึ่งแม้จะหมดสภาพบุคคลตามกฎหมาย แต่หากมีการใส่ความผู้ตายในทำนองเสีย ๆ หาย ๆ

อาจทำให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าบุคคลผู้ตายเป็นคนเช่นนั้นย่อมทำให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ตาย ได้แก่ บิดา มารดา คู่สมรสหรือบุตรของผู้ตายเป็นผู้เสียหาย

ดังนั้น เสนอแนะว่า ควรกำหนดแนวทางการตีความเกี่ยวกับพยายามกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญา และเสนอให้ปรับปรุงบทบัญญัติทางกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล โดยเฉพาะในด้านการคุ้มครองศักดิ์ศรีของบุคคล แม้ในกรณีที่บุคคลนั้นได้ถึงแก่ความตายแล้ว

คำสำคัญ: หมิ่นประมาท, พยายามกระทำความผิด, สิทธิมนุษยชน, ผู้ตาย, ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ABSTRACT

This academic article aims to examine and analyze the legal issue surrounding attempted defamation, specifically in cases where defamatory content was originally recorded or disseminated, such as in theses, books, or academic texts, at an earlier point in time. Such content, though dormant, may later be disseminated or cited by other individuals, resulting in reputational harm to the defamed party, including being subject to contempt or hatred. This harm may occur posthumously, affecting either the defamed party or even the alleged defamer, both of whom may be deceased at the time of dissemination. Under current Thai criminal law, there is no explicit provision addressing this form of attempted defamation. The study adopts a doctrinal approach, drawing upon Supreme Court judgments and comparative legal analysis from foreign jurisdictions concerning the elements of defamation and attempted defamation. It further considers the legal and ethical implications for affected parties, including the heirs of the defamed or the defamer, particularly in instances where such heirs were neither involved in nor cognizant of the defamatory act. The research also explores the intersection between defamation law, human rights principles, freedom of expression, and the right to reputation and dignity under international legal frameworks. It highlights the legal gap in protecting the deceased, who, despite no longer possessing legal personality, may still warrant reputational safeguards. If there is a malicious slander against the deceased, it may lead the public to misperceive the deceased's character, thereby causing those in close proximity to the deceased—such as parents, spouse or children—to become secondary victims.

The findings suggest the need for more straightforward interpretive guidelines concerning attempted defamation to ensure coherence with the fundamental principles of

criminal law. The study recommends legislative amendments that align Thai defamation law with international human rights standards, particularly in relation to the posthumous protection of personal dignity.

Keywords: Defamation, Attempted offense, Human rights, Deceased person, Human dignity

บทนำ

การสื่อสารมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนทั้งโลก ไม่ว่าเพื่อการติดต่อสื่อสารตามวัตถุประสงค์ทั่วไป ในการประกอบอาชีพ หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น ความบันเทิง การค้าขาย หรือเป็นข่าวสารเพื่อการแลกเปลี่ยนความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น ภายในประเทศและระหว่างประเทศ เมื่อพัฒนาการทางเทคโนโลยีทำให้การสื่อสารทำได้หลากหลายวิธี การลดข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง นำไปสู่การแสดงออกและจัดเก็บผลของการสื่อสารไว้ในหลากหลายรูปแบบ เช่นในปัจจุบัน จัดเก็บในรูปแบบของข้อมูลดิจิทัลในชุดของกลุ่มเซิร์ฟเวอร์และศูนย์ข้อมูลที่กระจายอยู่ทั่วโลกที่ใช้เพื่อจัดเก็บข้อมูลที่มีศักยภาพในการจัดเก็บข้อมูลไฟล์ได้ทั้งหมด (Cloud) ดังนั้น หากเราจัดเก็บข้อมูลของเราไว้ในคลาวด์แล้วจะทำให้เราสามารถข้าถึงข้อมูลนั้นได้จากทุกอุปกรณ์ตราบเท่าที่มีการเชื่อมต่อกับอินเตอร์เน็ต หรือการจัดเก็บข้อมูลโดยซอฟแวร์ที่ช่วยให้สามารถค้นหาข้อมูลที่เราต้องการเข้าถึงโดยการใช้คำสำคัญ (Keywords) หรือคำสั้น ๆ (อนุประโยค) ที่เรียกว่า Search Engine เช่น การค้นหาข้อมูลจาก Google ที่ทำการรวบรวมข้อมูลจากการรับส่งอีเมล การใช้แผนที่กูเกิ้ล (Google Maps) หรือการชมผ่านช่อง YouTube เป็นต้น หรือการจัดเก็บในรูปของกระดาษ (Hard Copy) แล้วจัดเก็บไว้ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น หอจดหมายเหตุ ห้องสมุด ร้านหนังสือ ซึ่งผลที่ตามมาคือ ทำให้การเข้าถึงข้อมูลและการนำไปใช้หรือเกิดการเผยแพร่และสื่อสารข้อมูลนั้นอย่างกว้างขวางผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนการสื่อสารจากรูปแบบหนึ่งไปยังอีกรูปแบบหนึ่ง จากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารเป็นจำนวนมากและเกิดการกระทำซ้ำ ๆ ในข้อมูลชุดเดียวกัน มีผลทำให้ข้อความนั้นถูกเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญหรือในรายละเอียด ไม่ว่าผู้ส่งสารจะกระทำด้วยเจตนาจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม จนเป็นเหตุให้บุคคลผู้รับสารหรือสาธารณชนเกิดความเข้าใจผิดหรือเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากข้อความจริง หรืออาจเป็นข้อความจริงที่เป็นเรื่องเฉพาะของบุคคลที่บุคคลอื่นไม่ควรกล่าวถึง เพราะอาจส่งผลกระทบสิทธิส่วนบุคคลของผู้เป็นเจ้าของข้อมูลนั้น

ในการปกป้องสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่หมายความรวมถึงสิทธิในการที่จะต้องไม่มีบุคคลใดละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นด้วยการเผยแพร่ หรือใช้ข้อมูลที่น่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลนั้นที่เกิดจากการเผยแพร่หรือใช้ข้อมูลส่วนบุคคลนั้น รัฐจึงมีหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 32 ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียงและครอบครัว ซึ่งรวมถึงการนำข้อมูลส่วนตัวไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าทางใด ๆ ก็ตาม เป็นสิ่งที่ไม่อาจกระทำได้เว้นแต่จะต้องด้วยบทบัญญัติของกฎหมาย แม้โดยหลักการแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา 34 จะให้เสรีภาพแก่บุคคลในการแสดงความคิดเห็น การพูด

การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายก็ตาม แต่สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นอาจถูกจำกัดหากการใช้สิทธินั้นไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่น และผลจากการละเมิดสิทธิบุคคลอื่นทำให้ผู้กระทำอาจต้องได้รับโทษทั้งทางอาญาและทางแพ่ง เช่น ประมวลกฎหมายอาญาในความผิดว่าด้วยการหมิ่นประมาทตามมาตรา 326 ถึง มาตรา 333 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด มาตรา 423 เป็นต้น โดยตราขึ้นเพื่อการป้องปรามมิให้บุคคลใดกระทำการด้วยการหมิ่นประมาทบุคคลอื่น

การหมิ่นประมาทผู้ตายตามกฎหมายอาญา

ในทางอาญานั้น กฎหมายได้บัญญัติถึงความผิดฐานหมิ่นประมาทไว้สองกรณี ได้แก่

กรณีแรก หมิ่นประมาทแบบธรรมดาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326 โดยการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามที่อาจทำให้ผู้ถูกใส่ความเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง โดยระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งการใส่ความผู้อื่นนั้นทำโดยมีบุคคลที่สามอยู่ด้วย โดยการใส่ความนั้นจะทำด้วยข้อความจริงหรือความเท็จก็ได้ ไม่จำต้องเป็นความเท็จเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุที่ว่าความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นกฎหมายมุ่งที่ให้บุคคลไม่ควรใส่ความบุคคลใดแม้ข้อความนั้นจะเป็นความจริงก็ตาม เพราะการใส่ความผู้อื่นด้วยความจริงต่อบุคคลที่สามก็น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังได้เช่นกัน เช่น นายหนึ่งใส่ความนายสองต่อนายสามว่า นายสองเป็นคนไม่น่าเชื่อถือทางด้านการเงิน เสียเครดิตบ่อย อย่าให้กู้ยืมจะดีกว่า ซึ่งแม้จะเป็นความจริงแต่ก็เป็นการใส่ความที่น่าจะทำให้นายสองเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังได้แล้ว เป็นต้น ส่วนที่ว่าจะต้องรับผิดหรือไม่ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งเมื่อได้พิสูจน์ความจริงต่อศาลแล้ว ดังนั้นการใส่ความอาจไม่จำเป็นต้องเป็นคำด่าก็ได้ เช่น ใส่ความว่า ท้องก่อนแต่ง เป็นหัวขโมย เป็นคนขี้ลักขี้ขโมย มีสามีมาแล้วหลายคน เป็นคนมักมากในกามเป็นเมียน้อย ฐานะการเงินง่อนแง่นไม่น่าเชื่อถือ ออกเช็คเด้งมาตลอด หรือหลอกขายสินค้า เป็นต้น และแม้การใส่ความนั้นจะไม่ได้ระบุชัดว่าเป็นใครก็เป็นเพียงการต้องไปพิสูจน์ว่าข้อความหรือการพูดดังกล่าวนั้นพูดหรือหมายถึงใคร และยังรวมถึงการเล่าต่อหรือส่งต่อข้อความไปยังบุคคลอื่นก็อาจมีความผิดได้เช่นเดียวกัน

กรณีที่สอง คือ การหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาตามมาตรา 328 ประมวลกฎหมายอาญาที่ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามด้วยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนต์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพหรือบันทึกอักษร โดยกระจายเสียง หรือกระจายภาพ หรือโดยการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ดังนั้นการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามไม่ด้วยวิธีการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยการพูด พิมพ์ เขียน ส่งข้อความ ส่งคลิปเสียง หรือด้วยวิธีการใด ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วย่อมเป็นความผิดหากการใส่ความนั้นน่าจะทำให้ผู้นั้นเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังได้ (ไกรฤกษ์ เกษมสันต์, 2567) ส่วนความผิดในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 423 ที่มักจะถูกเรียกว่า “หมิ่นประมาททางแพ่ง” โดยกฎหมายบัญญัติให้การไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันเป็นฝ่าฝืนต่อความจริงโดยผู้ไขข่าวแม้มิได้รู้แต่หากควรจะได้รู้ว่าอาจทำให้ผู้อื่นเสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่น

หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของผู้อื่น ผู้กระทำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย ซึ่งมีลักษณะที่เป็นองค์ประกอบที่แตกต่างไปจากองค์ความประกอบความผิดฐานหมิ่นประมาทในทางอาญา

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 327 (ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499, 2499) ยังเอื้อมมือไปให้ความคุ้มครองแม้บุคคลจะได้ถึงแก่ความตายไปแล้วโดยอาศัยความสัมพันธ์ในเชิงครอบครัว กล่าวคือ ลงโทษบุคคลที่ใส่ความผู้ตายแล้วอาจทำให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง กรณีนี้จะเห็นว่าบุคคลที่ถึงแก่ความตายไปแล้วย่อมไม่มีสภาพบุคคลตามกฎหมายในอันที่จะเรียกร้องสิทธิของตนได้ในฐานะผู้เสียหายในคดีอาญาอีกต่อไป แต่จากการใส่ความผู้ตายในทำนองเสีย ๆ หาย ๆ เช่นว่า เป็นคนโกงชาติอาจทำให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าบุคคลผู้ตายเป็นคนเช่นนั้นย่อมทำให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ตาย ได้แก่ บิดา มารดา คู่สมรสหรือบุตรของผู้ตายเป็นผู้เสียหาย โดยความผิดฐานหมิ่นประมาทเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 333 ซึ่งมาตรา 96 บัญญัติให้สามารถตีความได้ว่า ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์กล่าวโทษผู้ใส่ความภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันขาดอายุความ และกรณีที่ได้ร้องทุกข์กล่าวโทษแล้วต้องฟ้องคดีภายในห้าปี หรือกรณีที่ผู้เสียหายจะฟ้องคดีเองก็ไม่จำต้องร้องทุกข์กล่าวโทษแต่ต้องฟ้องคดีภายในสามเดือนเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การหมิ่นประมาทบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น โดยสภาพแล้วผู้ถูกหมิ่นประมาทอยู่ในฐานะผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อผู้ใส่ความได้ กลับกันหากการหมิ่นประมาทนั้นกระทำต่อบุคคลและต่อมาบุคคลนั้นถึงแก่ความตายในภายหลัง เช่นนี้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาตกแก่ทายาทของบุคคลนั้น หรือในกรณีการหมิ่นประมาทผู้ตายตามมาตรา 327 ประมวลกฎหมายอาญานั้นมีข้อสังเกตที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ กฎหมายไม่ถือว่าผู้ตายเป็นผู้เสียหาย แต่หากการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายอาจเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังแล้ว ก็ให้สิทธิแก่บุคคลนั้นฟ้องผู้ใส่ความในข้อหาหมิ่นประมาท โดยให้ถือว่าผู้ฟ้องเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา เมื่อนำไปพิจารณาประกอบกับบทบัญญัติมาตรา 32 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แล้วพบว่ากฎหมายสูงสุดของไทยไม่ให้การคุ้มครองเกียรติยศ ชื่อเสียงของผู้ตายไว้แต่อย่างใด เพราะกฎหมายบัญญัติความไว้ในลักษณะว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิใน...เกียรติยศ ชื่อเสียง...” และ “การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคล...จะกระทำมิได้” แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองเกียรติยศและชื่อเสียงเฉพาะแก่บุคคลซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีสภาพบุคคลตามกฎหมาย จึงไม่ได้หมายความรวมถึงเกียรติยศและชื่อเสียงของผู้ตายด้วย ในขณะที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ควรจะต้องมีความหมายครอบคลุมทั้งของมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่และรวมไปถึงผู้สิ้นสภาพบุคคลด้วย คือ รัฐโดยรัฐธรรมนูญจะต้องให้ความคุ้มครองไม่ให้คนตายไปแล้วต้องถูกบุคคลใดกระทำให้กระทบกระเทือนหรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

ในขณะที่เกียรติยศและชื่อเสียงของผู้ตายได้รับการคุ้มครองในระดับระหว่างประเทศโดยตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ถือได้ว่าเป็นสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศภายใต้

สหประชาชาติ (1948) (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ซึ่งเป็นเอกสารในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่รับรองว่ามนุษย์ทั้งปวงมีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่าง ๆ (Article 1) ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงแห่งบุคคล (Article 3) (เปมิกาวิวัฒนพงศ์พันธ์ และ ภูมิ โชคเหมาะ, 2567) ซึ่งแม้ว่าเอกสารดังกล่าวมิได้กล่าวถึงศักดิ์ศรีของผู้ตายไว้โดยตรง แต่หลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ครอบคลุมถึงวิธีปฏิบัติต่อร่างของผู้เสียชีวิตในฐานะที่เป็นบุคคลที่เคยมีสิทธิและศักดิ์ศรี หรือที่กำหนดลงไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR: ICCPR) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในชีวิต มาตรา 6 กำหนดว่า ห้ามการทรมานหรือการปฏิบัติที่ไร้มนุษยธรรม รวมถึงการปฏิบัติต่อร่างของผู้เสียชีวิตอย่างไม่สมศักดิ์ศรี (มาตรา 7) กำหนดให้ทุกคนที่ถูกคุมขังได้รับการปฏิบัติด้วยศักดิ์ศรี ซึ่งขยายไปถึงกรณีของผู้เสียชีวิตในความควบคุมของรัฐ (มาตรา 10) และการรับรองว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายซึ่งรวมถึงการคุ้มครองร่างของผู้ตายจากการกระทำที่ละเมิดศักดิ์ศรี (มาตรา 16) หรือที่กำหนดลงไว้ในอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 และพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. 1977 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจำกัดวิธีการอันทารุณ ในการทำสงคราม ปกป้องคุ้มครองผู้ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสู้รบ อนุสัญญาเจนีวา ฉบับที่ 3 ค.ศ. 1949 มาตรา 120 วางหลักการให้ พลเรือน บุคลากรทางการแพทย์ และต้องเคารพต่อร่างของผู้ตายในระหว่างสงคราม เพื่อป้องกันการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ศพของนักโทษสงครามต้องได้รับการจัดการอย่างสมศักดิ์ศรี รวมถึงการฝังศพอย่างเหมาะสม (จุมพล สำเภาพล, 2559) “พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษชนของไทย (ชนินทร์ อินทรปัญญา และคณะ, 2567) หรือห้ามการฆ่าหรือปฏิบัติต่อศพของบุคคลที่อยู่ในอำนาจของรัฐผู้ยึดครองอย่างไร้มนุษยธรรม รวมถึงกำหนดให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องเคารพศพของผู้เสียชีวิตและไม่ละเมิดต่อศพ (อนุสัญญาเจนีวา ฉบับที่ 4 ค.ศ. 1949) (สหประชาชาติ, 2492) จะเห็นได้ว่ากฎหมายอาญาของไทยมิได้กำหนดมาตรการในการให้ความคุ้มครองเกียรติยศและชื่อเสียงของผู้ตายไว้โดยตรง ดังนั้นการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ตายกรณีถูกหมิ่นประมาทยังคงเป็นปัญหาในกฎหมายอาญา ดังที่ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ให้เห็นต่อไป

เมื่อพิจารณาถึงหลักกฎหมายอาญาในความผิดฐานหมิ่นประมาทแล้ว มีข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การใส่ความต้องเกิดขึ้นจากเจตนาที่ผู้กระทำทำให้บุคคลที่สามสามารถรับทราบและเข้าใจข้อมูลของการสื่อสารนั้นได้ ไม่จำกัดว่าจะใช้วิธีการใดและภาษาใด และความผิดฐานหมิ่นประมาทจะถือว่าเป็นความผิดสำเร็จก็ต่อเมื่อข้อความที่ส่งนั้นไปถึงยังบุคคลที่สามแล้ว ดังนั้นหากข้อความยังไม่ถูกส่งไปถึงบุคคลที่สาม หรือบุคคลที่สามยังไม่ได้รับข้อความไม่ว่าด้วยเหตุผลใด การกระทำนั้นอาจเป็นความผิดฐานพยายามหมิ่นประมาท (ไกรฤกษ์ เกษมสันต์, 2567) ทั้งนี้เพราะเมื่อพิจารณาประกอบการกระทำกับบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญามาตรา 80 ที่วางหลักเกี่ยวกับการพยายามกระทำความผิดในลักษณะที่ว่า “ผู้ใดลงมือกระทำความผิดแต่กระทำไปไม่ตลอด หรือกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผล ผู้นั้นพยายามกระทำความผิด” แสดงให้เห็นว่า การที่ผู้กระทำได้ลงมือกระทำที่มิใช่แต่เพียงการรู้สึกนึกคิดว่าจะกระทำ ด้วยการทำ

ให้มีซึ่งข้อความที่ผู้กระทำรู้หรือควรรู้อยู่ว่าข้อความเช่นว่านั้นเป็นการใส่ความผู้อื่นซึ่งหากได้กระทำต่อบุคคลที่สามแล้ว ย่อมทำให้ผู้ที่ถูกใส่ความอาจเสื่อมเสียแก่ชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังได้ ดังนั้น แม้ในขณะที่ลงมือกระทำความผิดยังมิได้มีบุคคลที่สามอยู่ด้วย ต้องถือว่าเป็นความผิดฐานพยายามหมิ่นประมาทด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้กระทำได้ลงมือกระทำแล้วแต่กระทำไปไม่ตลอดเพราะยังขาดบุคคลที่สามที่จะทำให้การกระทำนั้นเป็นความผิดสำเร็จ หรืออีกกรณีหนึ่งคือ ผู้กระทำมีเจตนาที่จะใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม แต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผล เช่น นายจ้องเจตนาที่จะใส่ความนายใจต่อนายเนือยบุคคลที่สาม จึงส่งข้อความไปให้นายเนือยทราบทางแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) แต่ปรากฏว่าในขณะนั้นนายเนือยไม่มีบัญชีรองรับการรับข้อความนั้น นายเนือยจึงไม่สามารถทราบข้อความนั้นได้ เช่นนี้การกระทำของนายจ้องเป็นพยายามหมิ่นประมาท ดังนั้น ในความผิดฐานหมิ่นประมาทที่จะเป็นความผิดสำเร็จจึงต้องมีบุคคลมาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยกันสองฝ่ายได้แก่ ฝ่ายผู้สื่อสารที่เป็นผู้ใส่ความกับผู้รับสารที่เป็นบุคคลที่สาม ดังนั้นหากในเวลาที่ผู้ใส่ความตระเตรียมข้อความเพื่อใส่ความแล้ว แต่ไม่มีบุคคลที่สามด้วย ก็เป็นได้เพียงความผิดฐานพยายาม เช่น เป็นเรื่องที่บุคคลที่สามเข้ามาทราบข้อความโดยบังเอิญ หรือบุคคลที่สามแอบสอดเข้ามาทราบข้อความนั้นเอง หรือบุคคลที่สามพบข้อความนั้นเอง โดยฝ่ายที่ใส่ความไม่ได้กระทำการอย่างใดให้บุคคลที่สามรู้ถึงข้อความ หรือทำให้ข้อความนั้นไปถึงบุคคลที่สาม เป็นต้น

ขอให้ผู้อ่านพิจารณาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 21627/2556 ซึ่งศาลวางหลักไว้ว่า “การที่จำเลยเป็นผู้พิมพ์หนังสือร้องเรียนถึงผู้ว่าราชการจังหวัด แม้ข้อความโดยรวมเป็นการกล่าวหาผู้เสียหายซึ่งดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งว่ารับสมัครบุคคลเพื่อคัดเลือกเป็นพนักงานเทศบาลไม่โปร่งใส ใช้อำนาจโดย มิชอบแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นซึ่งไม่เป็นความจริงอันเป็นการใส่ความผู้เสียหายก็ตาม แต่ในทางคดีกลับนำสืบได้เพียงว่า ก. ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลที่เกิดเหตุไปพบหนังสือร้องเรียนดังกล่าวที่หน้าคอมพิวเตอร์ห้องงานคลังด้วยตนเอง โดยที่จำเลยมิได้นำออกมาแสดงต่อ ก. เพื่อให้ทราบข้อความในเอกสารนั้น ทั้งจำเลยไม่ได้ส่งเอกสารดังกล่าวไปให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ การกระทำของจำเลยยังไม่ครบองค์ประกอบความผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา 326 ประมวลกฎหมายอาญา”

บทวิเคราะห์

จากที่ได้กล่าวมา กรณีจึงเห็นได้ว่า องค์ประกอบความผิดฐานหมิ่นประมาทที่ว่า “ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม” นั้นจะต้องเป็นการใส่ความต่อบุคคลที่สามที่อยู่ในเวลาที่ใส่ความนั้น ไม่ว่าจะระบุตัวบุคคลที่สามได้แน่นอน เช่น นาย ก. หรือ นาย ข. กับนาย ค. หรือบุคคลที่สามในลักษณะที่แม้จะไม่สามารถตัวตนของบุคคลที่สามได้แน่นอนก็ตาม แต่ก็ทราบได้ว่าการใส่ความเช่นนั้นย่อมมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เข้าถึงข้อความนั้นได้ หรือในลักษณะที่เป็นสาธารณชน ซึ่งเป็นการหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาที่เป็นการป่าวประกาศหรือประจานออกไป เช่นด้วยการเผยแพร่ข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น นอกจากนั้นศาลฎีกายังยืนยันว่าต้องระบุถึงตัวบุคคลผู้ถูกใส่ความ อันเป็นการยืนยันเพื่อให้รู้ได้แน่นอนว่าเป็นใคร หรือต้องได้ความว่าหมายถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3167/2545 และ1513/2551)

ดังนั้น หากเป็นกรณีที่แม้ไม่มีบุคคลอยู่รับรู้ถึงการใส่ความอันจะทำให้ความผิดฐานหมิ่นประมาทเป็นความผิดสำเร็จ เช่น ผู้ใส่ความใช้วิธีเขียนข้อความขึ้นหรือโดยวิธีการอื่น เช่น พิมพ์ วาด บันทึกไว้ในเอกสารทางวิชาการ เช่นวิทยานิพนธ์ งานวิจัย โดยมีเจตนาที่จะมุ่งให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติยศหรือชื่อเสียงของผู้อื่น แล้วนำเอาข้อความที่ทำขึ้นนั้นไปเก็บรักษาไว้ในห้องสมุด ในชั้นหนังสือ หรือนำไปเผยแพร่ในรูปแบบของซอฟท์ไฟล์ที่อาจจะยังไม่มีบุคคลที่สามได้รู้ถึงข้อความนั้นในเวลานั้นในทันที แต่ผู้ใส่ความมีความมุ่งหมายอย่างแน่นอนว่า ในวันหนึ่งข้อความนี้จะถูกบุคคลอื่นนำออกเผยแพร่ ป่าวประกาศ โฆษณา หรือใช้ ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ถูกใส่ความได้รับความเสื่อมเสียได้ในที่สุด การกระทำความของผู้ใส่ความในลักษณะเช่นว่านี้ แม้จะถือได้ว่าเป็นแค่เพียงการพยายามหมิ่นประมาทก็ตาม แต่อาจมีผลทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ผู้ถูกใส่ความในระยะยาว ซึ่งกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นข้อเท็จจริงในสังคมไทย กล่าวคือ ปรากฏว่างานวิชาการประเภทวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาเอกสาขารัฐศาสตร์รายหนึ่ง กล่าวอ้างว่ามีบุคคลสำคัญของประเทศไทยท่านหนึ่งเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำรัฐประหาร หรือมีส่วนสนับสนุนหรือพึงพอใจกับการรัฐประหารในยุคสมัยหนึ่ง โดยอ้างอิงว่ากรณีดังกล่าวยืนยันเป็นข้อเท็จจริงตามหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทม์ฉบับหนึ่งที่ระบุถึงวันเดือนปีไว้ในงานวิชาการนี้ด้วย ปรากฏต่อมาว่าเมื่อได้ทำการสืบค้นและพบว่าความดังกล่าวเป็นความเท็จทั้งเมื่อสืบค้นกลับไปยังต้นฉบับของหนังสือพิมพ์ต่างประเทศเช่นว่านั้นแล้ว ไม่ปรากฏข้อความใด ๆ ตามที่มีการกล่าวอ้างในงานวิชาการนั้นเลย แต่ปรากฏว่าการใส่ความด้วยข้อความอันเท็จนี้ถูกเผยแพร่ด้วยการนำไปลงพิมพ์ประกอบอยู่ในหนังสือหรือบทความอื่นอีกหลายเล่มโดยมีลักษณะพิมพ์ซ้ำ หรือทำให้เกิดความหลากหลายของงานพิมพ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการใส่ความผู้อื่นโดยเฉพาะในความเท็จนั้น แม้จะยังไม่มีบุคคลที่สามรับรู้ถึงข้อความอันเป็นเท็จนั้นแต่ในเวลาที่ผู้ใส่ความลงมือกระทำการก็ตาม แต่กลับสร้างผลกระทบทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติยศหรือชื่อเสียงของผู้ถูกใส่ความและบุคคลอื่นในลักษณะทำให้เกิดความรู้สึกดูหมิ่นหรือเกลียดชังเกิดขึ้นในหมู่ประชาชนเป็นวงกว้างต่อทั้งผู้ที่ถูกใส่ความหรือบุคคลในครอบครัว เช่น ผู้ที่ใช้นามสกุลเดียวกันกับผู้ที่ถูกใส่ความ หรือวงศาคณาญาติที่สืบสกุลต่อจากผู้ถูกใส่ความ เป็นต้น

ผู้เขียนเห็นว่า กรณีดังกล่าวมักจะเป็นเรื่องที่ผู้ใส่ความต้องการทำลายความน่าเชื่อถือของบุคคลสาธารณะ บุคคลที่มีความสำคัญในทางการเมือง ทางประวัติศาสตร์ หรือเป็นบุคคลที่มีแนวทางการเมืองตรงกันข้ามกับผู้ใส่ความ เป็นต้น กรณีดังที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทตามกฎหมายไทยนั้น การตีความให้ การ “ใส่ความ” ที่จะทำให้หมิ่นประมาทเป็นความผิดสำเร็จได้จะต้องมีผู้รับการกระทำ คือ ต้องมีบุคคลที่สามรับรู้ถึงการใส่ความนั้นด้วยอาจทำให้เกิดช่องว่างของกฎหมายที่ทำให้การใส่ความสามารถทำไว้ล่วงหน้า และทำให้ผู้ถูกใส่ความได้รับความเสียไว้ล่วงหน้าโดยไม่มีโอกาสที่จะแก้ไขความเสียหายจากความเสื่อมเสียแก่เกียรติยศหรือชื่อเสียงได้เลย โดยเฉพาะเมื่อการใส่ความนั้นกระทำลงในเอกสารที่สร้างความเชื่อถือให้แก่บุคคลที่สามที่ได้รับรู้ในข้อความนั้น เช่น งานเขียน ตำรา วิทยานิพนธ์ เป็นต้น รวมทั้งการที่เมื่อข้อความในเอกสารนั้นถูกเผยแพร่ออกไปในภายหลังโดยความเชื่อของบุคคลที่สามว่าเป็นข้อความจริง กลายเป็นกับดักให้บุคคลที่สามนั้นตกเป็นผู้ใส่ความบุคคลอื่นต่อบุคคลที่สามคนอื่น ๆ

อีกทอดหนึ่ง ซึ่งย่อมไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่สามที่ทำการเผยแพร่ด้วยความเชื่ออย่างสุจริตว่าข้อความนั้นเป็นความจริง แม้การใส่ความที่เป็นเรื่องจริงกฎหมายจะกำหนดเป็นความผิดเช่นเดียวกันกับความเท็จก็ตาม

อย่างไรก็ตาม หากพิเคราะห์ถึงเหตุของการใส่ความและผลในทางกฎหมายให้แคบลงเฉพาะแก่ผู้ถูกใส่ความและผู้ใส่ความแล้ว ผู้เขียนขอแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 3 กรณี โดยมุ่งถึงการใส่ความอันเป็นเท็จเป็นสำคัญ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุที่ว่า แม้การใส่ความด้วยข้อความจริงอาจเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทได้ก็ตาม แต่การใส่ความเท็จเป็นเรื่องที่ผู้ใส่ความมีเจตนาร้ายและมุ่งหมายโดยตรงที่จะให้ผู้ถูกใส่ความเสื่อมเสียเกียรติยศหรือชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ดังนั้นขอให้ผู้อ่านพิจารณาเทียบเคียงไปถึงการใส่ความที่เป็นความจริงเพื่อทำให้เข้าใจเนื้อความได้โดยสมบูรณ์

กรณีแรก การใส่ความที่ทำขึ้นในระหว่างเวลาที่ผู้ถูกใส่ความยังคงมีชีวิตอยู่ กรณีนี้จะเห็นได้ว่าหากข้อความนั้นยังไม่ถูกส่งไปถึงบุคคลที่สามหรือบุคคลที่สามยังไม่ได้รับข้อความไม่ว่าด้วยเหตุผลใด อาจเป็นความผิดฐานพยายามหมิ่นประมาท ด้วยเหตุที่ผู้ใส่ความได้ลงมือกระทำการใส่ความด้วยการพูดหรือเขียนให้ร้ายป้ายสี หรือกล่าวหาเรื่องร้ายให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ด้วยข้อความหรือด้วยวิธีการใด ๆ ที่น่าจะทำให้ผู้นั้นได้รับความเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง เพียงแต่ข้อความนั้นยังไม่ครบองค์ประกอบความผิดอันจะทำให้ผู้กระทำผิดฐานหมิ่นประมาท เพราะเหตุที่การใส่ความนั้นยังไม่ได้เป็นการใส่ความต่อบุคคลที่สาม ดังนั้นผู้กระทำจึงอาจมีความผิดฐานพยายามหมิ่นประมาท ปัญหาที่ต้องพิจารณาตามกรณีนี้คือ หากผู้ถูกใส่ความยังคงมีชีวิตอยู่และได้รู้ถึงการใส่ความโดยพบว่ามีบุคคลนำข้อความนั้นไปเผยแพร่ต่อไป เช่นนี้ผู้ถูกใส่ความย่อมฟ้องร้องดำเนินคดีฐานหมิ่นประมาทต่อผู้ที่เผยแพร่นั้น รวมถึงการฟ้องร้องดำเนินคดีฐานพยายามหมิ่นประมาทต่อผู้ที่ใส่ความแต่ในชั้นแรกได้ ทั้งนี้ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยอายุความ

กรณีที่สอง การใส่ความที่ทำขึ้นโดยผู้ที่ใส่ความถึงแก่ความตายไปแล้ว กรณีนี้จะเห็นได้ว่าหากข้อความนั้นยังไม่ถูกส่งไปถึงบุคคลที่สามหรือบุคคลที่สามยังไม่ได้รับข้อความไม่ว่าด้วยเหตุผลใดและผู้ที่ใส่ความได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว เช่นนี้ผู้ถูกใส่ความไม่มีสิทธินำคดีอาญามาฟ้องผู้ใส่ความฐานพยายามหมิ่นประมาท เพราะสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปโดยความตายของผู้กระทำผิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477, 2477) แต่มีปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปว่า ผู้ถูกใส่ความจะดำเนินการอย่างไรเพื่อให้มีการใส่ความนั้นไม่ถูกเผยแพร่ต่อไปอีก เพราะหากเป็นการหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาที่ในเวลาที่ใส่ความนั้นยังไม่มีบุคคลที่สามเป็นผู้รับทราบถึงข้อความนั้น แต่เมื่อต่อมาภายหลังจากผู้ใส่ความถึงแก่ความตายไปแล้ว ข้อความนั้นจึงถูกป่าวประกาศหรือเผยแพร่ออกมาที่มีลักษณะเป็นการเผยแพร่ต่อสาธารณชน เช่นนี้ย่อมทำให้เป็นการยากที่ผู้ถูกใส่ความจะปัดป้องความเสียหายหรือระงับยับยั้งเพื่อไม่ให้ข้อความนั้นสร้างความเสียหายแก่ตนได้ หรือในทางกลับกันหากปรากฏว่าแม้ผู้ใส่ความจะได้ถึงแก่ความตาย ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไปแล้วก็ตาม หากปรากฏว่ามีบุคคลอื่นนำข้อความนั้นออกเผยแพร่ต่อ ย่อมทำให้ผู้ที่เผยแพร่มีความผิดฐานหมิ่นประมาทไปเสียเองซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้ที่ทำการเผยแพร่อาจเชื่อโดยสุจริตว่าข้อความนั้นเป็นความจริงจึงนำไปใช้ในทางวิชาการ หรือเพื่อการศึกษา หรือไม่ว่าเพราะผู้ที่นำข้อความนั้นออกเผยแพร่จะกระทำโดยต้อง

ด้วยข้อยกเว้นของกฎหมาย เช่น ติชมโดยสุจริตแม้จะเข้าเงื่อนไขของกฎหมายว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือข้อความโดยสุจริตไม่ว่าเพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนหรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม หรือติชมด้วยความเป็นธรรมซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชน ย่อมกระทำตามมาตรา 329 ประมวลกฎหมายอาญาก็ตาม แต่ผู้ถูกใส่ความยังมีสิทธิที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้เผยแพร่ข้อความนั้นเพื่อป้องกันและรักษาสิทธิของตนไว้ก่อนได้ ซึ่งกว่าศาลจะได้พิสูจน์พบว่าเป็นการกระทำโดยสุจริตก็อาจทำให้ผู้เผยแพร่ได้รับความเสียหายจากค่าใช้จ่ายและเวลาในการดำเนินคดี ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วผู้เผยแพร่นั้นมิใช่บุคคลที่ก่อให้เกิดการใส่ความนั้นแต่อย่างใด

กรณีที่สาม ใส่ความที่กระทำขึ้นโดยทั้งผู้ใส่ความและผู้ถูกใส่ความต่างก็ถึงแก่ความตายไปแล้วทั้งสองฝ่าย กรณีนี้ หากข้อความนั้นยังไม่ถูกส่งไปถึงบุคคลที่สามหรือบุคคลที่สามยังไม่ได้รับข้อความไม่ว่าด้วยเหตุผลใด เมื่อทั้งผู้ที่ใส่ความและผู้ถูกใส่ความต่างก็ถึงแก่ความตายไปแล้วด้วยกันทั้งสองฝ่าย สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องผู้ใส่ความในความผิดฐานพยายามหมิ่นประมาทเป็นระงับไปเพราะความตายของผู้กระทำความผิด ส่วนที่ผู้ถูกใส่ความถึงแก่ความตายไปแล้วนั้น อาจแยกพิจารณาออกได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีแรก หากผู้ถูกใส่ความฟ้องผู้ใส่ความไว้ก่อนแล้วต่อมาผู้ใส่ความถึงแก่ความตาย เช่นนี้ก็ไม่ประโยชน์ที่จะเอาผิดกับจำเลยอีกต่อไป ดังนั้นความตายของจำเลยผู้ใส่ความย่อมทำให้คดีอาญาระงับไป (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38) และกรณีที่สองคือ หากผู้ถูกใส่ความถึงแก่ความตายไปก่อนฟ้องคดีอาญา เช่นนี้กฎหมายให้ผู้เสียหายมีความหมายรวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ได้แก่ ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล บุพการี ผู้สืบสันดานหรือคู่สมรสของผู้ที่ถูกใส่ความแล้วแต่กรณี

ปัญหาที่สำคัญในกรณีนี้เป็นไปดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนนี้แล้วว่า หากการใส่ความนั้นยังอยู่คงปรากฏเป็นข้อความหรือข้อมูลอยู่ในระบบสารบรรณที่มีโอกาสที่จะถูกเผยแพร่หรือถูกเผยแพร่ออกสู่สาธารณชนและเป็นข้อความที่ยังคงอยู่เป็นเวลานานนับปี สิบปี หรือหลายสิบปี เช่นนี้ผู้ถูกใส่ความที่ถึงแก่ความตายไปแล้วจะได้รับความยุติธรรมทางกฎหมายอย่างไร หรือผู้ใส่ความที่ถึงแก่ความตายไปแล้วจะต้องรับผิดชอบต่อผลของการใส่ความที่เกิดจากการกระทำของตนได้อย่างไร เพราะเมื่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญานั้นกฎหมายมุ่งเอาผิดต่อตัวจำเลยโดยตรง การที่จำเลยถึงแก่ความตายไปแล้วจึงไม่อาจดำเนินการทางกฎหมายอย่างใด ๆ แก่จำเลยได้อีก ในขณะที่ข้อความของการใส่ความยังมีลักษณะทางกายภาพที่ยังคงอยู่และพร้อมที่จะถูกนำออกเผยแพร่หรือใส่ความต่อไปได้อีก นอกจากนี้ หากพิจารณาในมุมมองของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคู่กรณีทั้งสองฝ่ายแล้ว เห็นได้ว่าทายาทของผู้ใส่ความย่อมไม่อยู่ในฐานะที่ต้องรับผิดต่อการกระทำของผู้ใส่ความ ส่วนทายาทของผู้ถูกใส่ความอาจฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ใส่ความรายใหม่ที่เข้ามาเผยแพร่ข้อความนั้นโดยที่ผู้นั้นมิได้เป็นผู้ก่อข้อความอันเป็นต้นทางของการใส่ความนั้นไว้แต่อย่างใด ดังนั้นในส่วนของข้อความที่เป็นการใส่ความโดยเฉพาะที่อยู่ความครอบครองดูแลของรัฐนั้น เช่นระบบสารบรรณของสถานศึกษา ห้องสมุด หอจดหมาย เว็บไซต์ที่รัฐมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบหรือควบคุมซึ่งข้อมูล ผู้เขียนเห็นว่า

รัฐพึงกำหนดมาตรการในการกำจัด ลบ หรือนำออกซึ่งข้อมูลที่เป็นเท็จหรือกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ รวมถึงกำหนดมาตรการเพื่อให้เอกชนที่มีไว้หรือครอบครองข้อมูลที่เป็นเท็จนั้นต้องดำเนินการแก้ไข กำจัด ลบ หรือปิดกั้น การเข้าถึงของบุคคลที่สามเพื่อไม่ให้ข้อมูลอันเป็นเท็จนั้นถูกนำออกเผยแพร่อันเป็นการทำให้ผู้หนึ่งผู้ใดเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง

จากที่ได้วิเคราะห์มาข้างต้น จะเห็นว่าการที่ผู้ใส่ความได้กระทำการใส่ความโดยที่ความนั้นยังไม่มีบุคคลที่สามเข้ามารับรู้ ย่อมเป็นความผิดฐานพยายามหมิ่นประมาทที่กฎหมายระวางโทษฐานพยายามกระทำความผิดไว้สองในสามส่วนของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น (มาตรา 80 วรรคสอง ประมวลกฎหมายอาญา) เว้นแต่ในบางกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ เช่น การพยายามกระทำความผิดลหุโทษ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 105) หรือในหลายกรณีที่ไม่อาจมีการกระทำฐานพยายามกระทำความผิด เช่น การกระทำโดยประมาทเพราะไม่ใช่การกระทำโดยเจตนาจึงไม่มีพยายามกระทำความผิด หรือกรณีที่เป็นความผิดที่เป็นการกระทำโดยละเว้น ตามที่บัญญัติใน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 154 มาตรา 146 มาตรา 157 มาตรา 162(3) มาตรา 168 มาตรา 169 มาตรา 170 มาตรา 171 มาตรา 216 และมาตรา 374 (หยุด แสงอุทัย, 2556)

การใช้ให้กระทำความผิด (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84) การสนับสนุนกระทำความผิด ซึ่งผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนไม่อาจมีความผิดฐานพยายามกระทำความผิด รวมถึงการเป็นตัวการ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86) ก็จะเป็นความผิดฐานพยายามเป็นตัวการไม่ได้ รวมถึงความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 290) ซึ่งเป็นความผิดที่ไม่ต้องมีเจตนาในผลสุดท้ายที่เกิดขึ้นจะมีการพยายามกระทำความผิดไม่ได้เช่นกัน (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2562) โดยหากนำหลักกฎหมายว่าด้วยการพยายามกระทำความผิดโดยเฉพาะฐานหมิ่นประมาทแล้วพบว่าสำหรับสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้บัญญัติหลักการเกี่ยวกับการพยายามกระทำความผิดได้ในมาตรา 511 ประมวลกฎหมายอาญา ที่มีหลักการไม่แตกต่างไปจากกฎหมายไทยรวมถึงบัญญัติให้การตระเตรียมการ ไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานพยายาม สำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นบัญญัติไว้ในมาตรา 499-500 มีองค์ประกอบความผิดคือ กล่าวข้อความหรือสิ่งพิมพ์ที่เป็นเท็จทำให้บุคคลอื่นเสียชื่อเสียง แตกต่างกับกฎหมายไทยที่รวมถึงการใส่ความที่แม้จะเป็นความจริงก็อาจเป็นความผิด แต่มีข้อพิจารณาสำคัญคือกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์นั้น หากผู้กระทำมีเจตนาเผยแพร่ข้อความที่เข้าลักษณะเป็นหมิ่นประมาทแล้ว แต่หากไม่สามารถเผยแพร่ได้ เช่นถูกบล็อกหรือถูกระงับการเผยแพร่นั้นไว้ได้ก่อน เช่นนี้อาจถือเป็น “พยายามกระทำความผิด” ตามมาตรา 511 และหากเป็นกรณีการหมิ่นประมาททางออนไลน์ กฎหมายให้อำนาจรัฐในการสั่งให้ลบหรือแก้ไขข้อมูลที่เป็นเท็จและหรือที่ส่งผลกระทบต่อรัฐได้ ซึ่งหากนำไปเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในความผิดฐานหมิ่นประมาทซึ่งกฎหมายบัญญัติความผิดออกเป็น 3 ระดับ คือ (1) การดูหมิ่นที่แสดงออกด้วยคำพูด ท่าทางหรือพฤติกรรมที่เป็นการดูหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น (2) การหมิ่นประมาท ด้วยการกล่าวข้อความใส่ร้ายบุคคลอื่นในลักษณะที่อาจกระทบต่อชื่อเสียง แม้จะยังไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าข้อความนั้นเป็นจริงหรือไม่ก็ตาม และ (3) การใส่ร้าย ด้วยการใส่ความด้วยข้อมูลอันเป็นเท็จโดยมีเจตนา

ที่ทำให้เขาเสียชื่อเสียง ซึ่งกฎหมายต่างกำหนดโทษจำและปรับไม่ว่าระดับใดก็ตาม ส่วนการพยายามกระทำความผิดนั้นมีหลักการไม่แตกต่างไปจากกฎหมายไทย แต่แตกต่างกันตรงที่กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีบัญญัติให้ต้องรับโทษฐานพยายามกระทำความผิดก็ต่อเมื่อมีกฎหมายระบุไว้อย่างชัดแจ้งว่าเป็นความผิดที่อาจลงโทษฐานพยายามกระทำความผิด ซึ่งไม่มีกฎหมายกำหนดไว้สำหรับการพยายามกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ดังนั้น ตามกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแล้ว จึงไม่มีโทษฐานพยายามหมิ่นประมาท

บทสรุป

บทความนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้โดยหลักการของกฎหมายอาญาจะมุ่งลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดโดยตรงก็ตาม แต่ในความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ใส่ความอาจใช้กลวิธีที่แยบยลกระทำการอันเป็นการใส่ความไว้โดยครบถ้วนสมบูรณ์โดยไม่จำต้องมีบุคคลที่สามเป็นผู้รับรู้ในเวลาที่กระทำการนั้นและทำให้การใส่ความนั้นสมบูรณ์ที่อาจต้องถือว่าเป็นความผิดสำเร็จแล้ว ด้วยการที่ผู้ใส่ความทำให้มีขึ้นซึ่งข้อความหรือด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตามไม่ว่าเป็นการใส่ความที่เป็นความจริงหรือความเท็จโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผลของการใส่ความนี้ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกใส่ความในระยะยาว หรืออาจเกิดความเสียหายขึ้นภายหลังเมื่อผู้ถูกใส่ความถึงแก่ความตายแล้ว ซึ่งสามีภริยา บุตรที่ยังมีชีวิตอยู่จะเป็นผู้เสียหาย หรืออาจทำให้เกิดการบิดเบือนทางด้านประวัติศาสตร์และการเมือง ทำให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ประชาชนและเยาวชน สร้างความตื่นกลัวและไม่ไว้วางใจระหว่างประชาชนหรือต่อบุคคลสำคัญของประเทศที่อาจสั่นคลอนความมั่นคงของสังคมและของรัฐในที่สุด

ดังนั้น เสนอแนะว่า ควรกำหนดแนวทางการตีความเกี่ยวกับพยายามกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญา และเสนอให้ปรับปรุงบทบัญญัติทางกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล โดยเฉพาะในด้านการคุ้มครองศักดิ์ศรีของบุคคล แม้ในกรณีที่บุคคลนั้นได้ถึงแก่ความตายแล้ว

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2562). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1*. วิญญูชน.

ไกรฤกษ์ เกษมสันต์. (2567). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาคความผิด มาตรา 288-มาตรา 366/4* (พิมพ์ครั้งที่ 14). สำนักอบรมและศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

จุมพล สำเภาพล. (2559). *พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทย.* เอกสารวิชาการส่วนบุคคล, วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ชนินทร์ อินทรปัญญา, วัชระ กลิ่นสุวรรณ และ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2567). มุมมองทางกฎหมายเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้สิ้นสภาพบุคคล. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 7*(2), 48-94.

เปมิกา วิวัฒนพงศ์พันธ์ ภูมิ โชคเหมาะ. (2567). กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจตำแหน่งอาจารย์ในสถานศึกษาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 14*(1), 94–106.

ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499. (15 พฤศจิกายน 2499). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 73 ตอนที่ 95 หน้า 1. https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/cGFqZ1lmZFpjSzUyM3BFY0Z2TVJ0Zz09

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477. (10 มิถุนายน 2477). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 52 หน้า 599. https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/1100264.pdf

สหประชาชาติ. (1948). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights

สหประชาชาติ. (2492). *อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลพลเรือนในยามสงคราม ค.ศ. 1949 (Geneva Convention IV)*. คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ. https://ihl-databases.icrc.org

หยุด แสงอุทัย. (2556). *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 21). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.